

■ GABRIEL SEGUÍ I TROBAT

La revista *Lluc* 1921-gener-2001. Vuitanta anys d'història

La revista *Lluc* evoca, sens dubte, en primer lloc, el santuari de santa Maria del qual pren el nom. Per a la gent més major, sobretot per a la gent «lluquera», desvetla el record d'una publicació que, amorosidament, difonia la devoció als Sagrats Cors i a la Mare de Déu de Lluc; per als qui han treballat en la defensa de la llengua i la cultura catalanes de Mallorca, és motiu d'agraïment, perquè ha estat una revista que aixoplugà, en uns temps encara més durs que els actuals, lletraferits, polítics i sindicalistes que maldaven per pensar i escriure públicament en la nostra llengua... i no hi havia gaires oportunitats per fer-ho.

Podríem intitular aquest exercici de recordança de la revista *Lluc* d'una manera una mica rondallesca: *De com una revista catòlica de pietat esdevingué una revista de resistència cultural*. Es tracta d'una evolució verament singular, perquè la propietària de la capçalera i l'editora de la revista és la congregació de Missioners dels Sagrats Cors, fundada a Mallorca pel P. Joaquim Rosselló i Ferrà el 1890. D'altra banda, aquest caràcter «resistent» no és per res cosa del passat; les circumstàncies politicosocials de la nostra cultura continuen justificant la publicació de la nostra revista, encara que cal afegir un nou matís: la postmodernitat i la globalització demanen una reflexió novella a l'humanisme, per capir els reptes que se'ns presenten, no ja com a nacionalistes, sinó purament com a habitants del llogaret global que és el món actual. Per això, no voldria que aquest treball es reduís a un recorregut per les vuit dècades de la revista *Lluc*, que es compliren el gener del 2001, sinó que també servís per reflexionar sobre l'escala de valors que dóna sentit a la nostra revista.

I. «GIRANT LA ULLADA CAP ENRERE»: MEMÒRIA HISTÒRICA

L'esbós de la història de la revista *Lluc* presenta, d'entrada, la dificultat de la manca d'un estudi complex i aprofundit de la seva evolució. Per tant, per ara, només es poden traçar les grans etapes de la publicació, amb una caracterització general dels continguts. En aquest sentit, és d'una excepcional importància l'índex de tots els volums, que és en vies d'elaboració per commemorar-ne el vuitantè aniversari.

Les principals fonts per tenir un coneixement sumari de la revista són els treballs següents:

Portada del núm. 293. Gener 1945

- P. Llabrés, «Lluc», a *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. 8, pàg. 64-65.
- «Lluc», a *Gran Enciclopèdia Catalana*. Vol. 14. Barcelona 1987 (2a), pàg. 122.
- «Lluc», a *Nou diccionari 62 de la literatura catalana*. Barcelona, 2000, pàg. 403.
- «*Lluc*, 25 anys en català», monogràfic de *Lluc*, núm. 777, novembre-desembre de 1993.

Com es pot observar, *Lluc* té entrada a les obres fonamentals de divulgació dels països de parla catalana.

1. Els precedents

A l'editorial del primer número (gener de 1921), llegim aquesta expressió: «*Si cortesmente saludo a la Prensa que me precede*». D'aquesta manera, els iniciadors de *Lluc* palesen la seva voluntat de ser els continuadors de dues publicacions referides al santuari, que assoliren una gran difusió. En primer lloc, la *Guia de Lluch. Quinari dedicat als peregrins*, de la qual s'editaren cinc números (20 de juliol-10 d'agost de 1884), amb un total de devuit planes, apareguda a l'entorn de la festa de la coronació pontifícia de la Mare de Déu de Lluc. Fou redactada totalment en català i hi col·laboraren els cappers de la Renaixença mallorquina, molts dels quals dedicaren també, en aquella avinentesa, una *Corona poètica* a santa Maria de Lluc: Tomàs Aguiló, Mn. Antoni M. Alcover, Josepa Amer i Penya, Mn. Miquel Costa i Llobera, Bartomeu Ferrà, Tomàs Forteza i Mateu Obrador, entre d'altres.

La segona publicació al·ludida es titula ja *Lluch* i s'edità amb motiu del XXV aniversari de la coronació, durant el pontificat del bisbe Pere-Joan Campins, que introduí els estudis de català al Seminari de Mallorca. N'aparegueren vint-i-cinc números, des del 12 de setembre de 1908 al 8 de setembre de 1914, en castellà i en català. El principal animador d'aquesta revista fou l'antic blauet Mn. Llorenç Riber, que tingué com a col·laboradors els missioners dels Sagrats Cors que tenien cura de la Casa de Lluc. Com diu Mn. Pere-Joan Llabrés: «*Lluch* del 1908 al 1914 animà una celebració jubilar al santuari que va esser exponent claríssim d'aquell moment de Restauració entorn de l'acció pastoral, promoguda pel bisbe Pere-Joan Campins, que tant va enaltir el protagonisme identificador de Lluc en l'Església i el poble de Mallorca» (*Lluc*, novembre-desembre 1993, pàg. 3).

Per tant, aquestes dues revistes tenien una finalitat eminentment pastoral de difusió de la devoció a la Mare de Déu de Lluc, en ocasió de l'efemèride de la seva coronació. Al servei d'aquesta finalitat hi podem trobar poesies, cançons i treballs històrics. Cal notar també que el nivell d'ús del català experimenta una notable baixada a *Lluch*.

2. Primera etapa (gener de 1921-desembre de 1961)

En aquesta llarga etapa, *Lluc* s'edita, amb una periodicitat mensual, gairebé tota en castellà, per bé que els dos darrers anys augmenten considerablement els articles en català. Durant la resta, el català és present a la secció mallorquina (que ha rebut diversos noms), en poemes, treballs històrics, temes d'humor trets de *L'Ignorància*, llistes d'adagis i temes de la pagesia. Sobre aquesta qüestió, vegeu l'article de Pere-Joan Llabrés «*Lluc: fidelitat al nostre poble*» (*Lluc*, novembre-desembre 1993, pàg. 2-6). Avui, això ens fa impressió de folklorisme i de localisme, però aleshores era la manera de demostrar l'amor a la terra i de servir la personalitat illenca; és a dir, de donar testimoni de «mallorquinitat». L'editorial del núm. 561 de desembre de 1967, redactat segurament pel P. Gaspar Munar, reflecteix encara aquests plantejaments: «*Algunos confunden miserablemente las cosas, y creen que por el hecho de expresarse en mallorquín ya no se ama la madre Patria. Nada más falso. Se pueden juntar perfectamente los dos amores, el de la Patria grande y el de la Región pequeña, con tal que se guarde el orden debido, o*

sea que no se subordine el bien de toda la nación al de la región, porque entonces se caería en un regionalismo exaltado y pernicioso» (pàg. 322). Evidentment, editorials posteriors s'encarregarien d'aprofundir i eixamplar prou el sentit i l'abast d'aquest «*regionalismo*».

Entre els directors, tots missioners dels Sagrats Cors, hi ha els pares Miquel Rosselló, fundador de la revista, Antoni Thomàs, Llorenç Rotger, Bartomeu Pericàs i Gaspar Munar. Hi col·laboraren els pares Rafel Juan Mestre, Jaume Rosselló, Miquel Ollers, Francesc Bonafè, Josep Verd, Gabriel Seguí Vidal, Rafel Juan Escandell, Antoni Mascaró, Bartomeu Bauçà, Josep Obrador, Joan Amengual, Llorenç Rotger, Cristòfol Veny, Josep Nicolau i Miquel Cerdà, entre els més habituals, però també ocasionalment Mn. Llorenç Riber, Mn. Andreu Caimari, Mn. Isidor Macabich, Mn. Joan Vich i, fins i tot, Maria Antònia Salvà i Guillem Colom, tots intel·lectuals molt relacionats amb el santuari o amb la congregació. Ben al final d'aquesta etapa, hi apareixen també notes de Josep Mascaró Pasarius, Bartomeu Font Obrador, P. Gabriel Llompard, Llorenç Vidal, Francesc de Borja Moll, Josep Pizà i de joves missioners dels Sagrats Cors com Joan Josep Genovard, Guillem Celià i Jaume Reynés.

Sovint, els treballs eren firmats amb pseudònim, com és ara: *Àngel* (no identificat), *Benjamín* (Miquel Rosselló), *Pío* (Antoni Thomàs), *Cándido* (Gaspar Munar), *Heraldo de María* (Miquel Rosselló), *Teótimo* (Joan Albertí), *Lazarillo de Tajo* (—), *Curioso* (no identificat), *Colector* (Joan Albertí), *Pico de la Mirándola* (Antoni Mascaró?), *Nemoroso* (no identificat), *Ra-de-form* (Rafael Juan Escandell) o *Lucano* (no identificat).

Els articles d'apologètica, de pietat i d'instrucció religiosa conviuen amb els d'història, de ciència, de poesia i de crònica del santuari. Igualment, s'oferien notícies civils i religioses de l'Estat espanyol i d'arreu del món, extretes de diaris i setmanaris. No era estrany que es copiassin articles sencers d'altres publicacions. Entre les sèries de treballs que hi aparegueren, destaquen els estudis del P. Gaspar Munar sobre la història religiosa de Mallorca, els dels P. Rafel Juan Mestre sobre el santuari de Lluc i els seus voltants, i els del P. Bartomeu Bauçà sobre ciències naturals i agricultura. Cal recordar també les fotografies i els gravats que acompanyen els textos.

Un dels moments més fluïxos d'aquest període fou el corresponent a la Guerra Civil (1936-1939), en què abunden els testimonis sobre la persecució religiosa a la zona republicana, que tocà ben de prop la congregació, amb quatre membres de la comunitat barcelonina assassinats, i també el de la immediata postguerra, marcada pel triomfalisme de l'època, en què la manca de paper obligà els responsables a fer economia i a treballar en condicions difícils.

En síntesi, *Lluc* té, en aquesta etapa, una configuració i uns fins semblants a una altra publicació de l'època: *El Heraldo de Cristo* (1909-1974), editada pel Tercer Orde Regular de sant Francesc, que serví també de recer per a la nostra llengua. Entre els números més importants, podem esmentar el dedicat al cinquantenari de la coronació de la Mare de Déu (núm. 168-169, agost-setembre 1934).

3. Segona etapa (gener de 1962-desembre de 1967)

Aquest període és un dels més agitats de *Lluc* per la qüestió lingüística. Efectivament, pel gener de 1962 s'estrena com

a director el P. Cristòfol Veny, prestigiós arqueòleg. Se'n normalitza el nom, amb la supressió de la hac del títol, la periodicitat continua essent mensual i el contingut és bilingüe, en català i castellà, cosa que canvià radicalment a partir del gener de 1963 (núm. 503), en què la revista apareix íntegrament en català. Val la pena reproduir un fragment de l'editorial d'aquest número, que manifesta les intencions del nou director: «Volem fer una publicació modèlica, que sia exponent de la vida puixant de la Mallorca autèntica amb tot el bo i millor del nostre esser religiós i cultural. [...] Particularment convidam la juvenesa, que posseïda de la virtut heroica de la fortitud, s'esforça per a llançar-se agosaradament via amunt, sense por de la mort ni de la vida. I demanam també a aquells qui ja seuen coronats amb el fruit dels seus èxits i experiència, que vulguin redreçar i avalar els nostres afanys». Tot un programa d'obertura i de renovació, que superava amb escreix els objectius pietosos dels començaments.

Paradoxalment, mentre les autoritats civils havien tolerat el canvi de tomb, el bisbe de Mallorca, Jesús Enciso Viana, s'hi oposà aferrissadament, i arribà a l'extrem d'amenaçar el P. Veny amb la retirada de les llicències ministerials —una de les més dures sancions canòniques contra un clergue— si continuava per aquest camí; més encara, imposà el P. Gaspar Munar com a nou director, càrrec en el qual perdurà fins al desembre de 1967. D'aquesta manera, el número doble de juliol-agost (núm. 509-510) tornà a esser bilingüe.

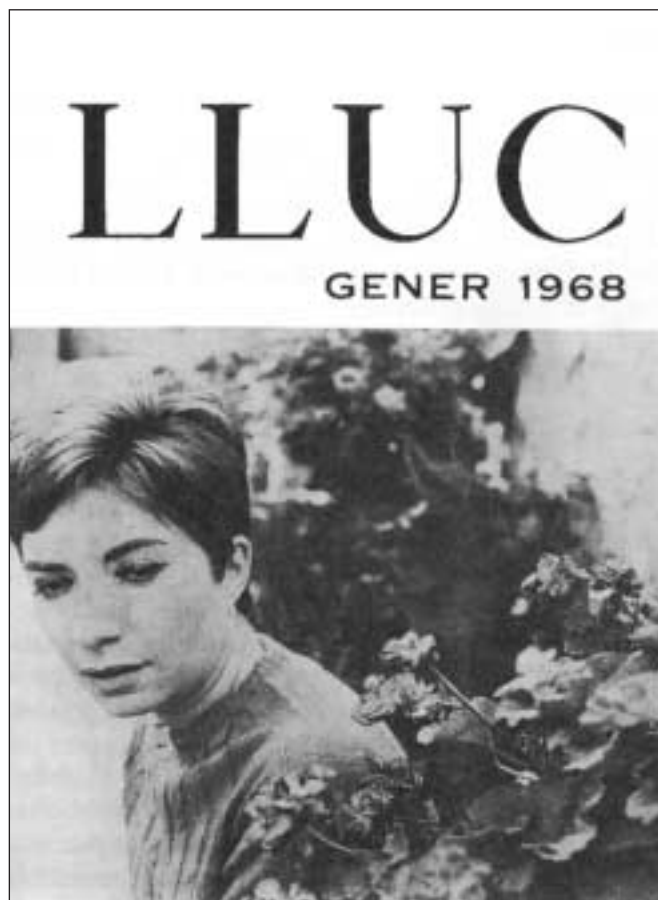
Ultra aquest incident, en el qual s'ensumaven els conflictes entorn del concili Vaticà II, en aquesta etapa de transició hi comença a col·laborar de ferm el poeta Miquel Gayà, antic blauet, circumstància que feia besllumar una tímida renovació i la continuació de l'esperit d'amor a la terra. Endemés, els col·laboradors que se sumen als de l'etapa anterior són ben significatius: Antoni Serra, Miquel Ferrà Martorell, Miquel Dolç, Jaume Vidal Alcover, Josep M. Llompart, Llorenç Moyà i Guillem Frontera, entre d'altres. També les recensions de llibres demostren un notable grau d'atenció a la realitat cultural «laica» mallorquina. Naturalment, és forta la presència de la temàtica religiosa.

Entre els números d'aquest període, podem assenyalar el d'agost-setembre de 1962 (núm. 497-498), dedicat al centenari de la conversió del beat Ramon Llull.

4. Tercera etapa (gener de 1968-desembre de 1973)

Aquest període significa la reorientació definitiva com una publicació de caràcter cultural íntegrament en català, aquesta vegada amb la conformitat de Mons. Rafael Álvarez Lara, bisbe de Mallorca des de 1965, i gràcies a l'«*aperturismo*» de les autoritats civils. No debades campava aleshores el ministre d'informació i turisme Manuel Fraga, un franquista «progressista», segons sembla (anys endavant diria que «*la calle es mía*»).

El P. Cristòfol Veny tornava a la direcció, acompanyat pel P. Guillem Celià, com a subdirector, i per Josep M. Llompart i Miquel Gayà, com a cap i secretari de redacció, respectivament. L'editorial de gener de 1968, signat pel P. Veny, té un to semblant al seu mateix de gener de 1963. És prou eloqüent l'al·lusió al concili Vaticà II quan parla de la dimensió religiosa de la revista: «Serà una revista religiosa tallada segons el patró del Concili, immersa en el món per a esser llum i sal del món, sense renunciar a caps dels propòsits passats»; és un eco

Portada del primer número de *Lluc* de la nova època: gener 1968

de la Constitució pastoral *Gaudium et spes*, que encetava unes noves relacions entre l'Església i el món contemporani.

Entre els col·laboradors nous hi ha Bernat Vidal i Tomàs, Andreu Murillo, Francesc de Borja Moll (fill), Josep M. Llompart, Marià Villangómez, Pere-Joan Llabrés, Josep Masot i Muntaner, Gabriel Janer Manila, Joan Miralles i Monserrat i una colla d'intel·lectuals joves; fins i tot hi ha autors del Principat, com Josep Maria Capdevila. Així, doncs, com indica Pere-Joan Llabrés al treball ja esmentat, «decididament *Lluc* deixava d'esser una revista de santuari, just religiosa, per obrir-se a l'ampli món de la cultura pròpia de les Illes Balears i Pitiüses» (pàg. 5).

En aquesta etapa, apareix un director «oficial» amb carnet de periodista, segons les exigències legals, mentre que el P. Veny resta com a director religiós. El primer fou Gabriel Fuster Mayans —*Gafim*—, des d'abril de 1968 al març de 1974. El succeí Bartomeu Suau Togores (fins al desembre de 1991). Cap dels dos mai no entorpi l'orientació de la publicació.

A començament de 1971, l'Obra Cultural Balear entra a *Lluc* i en comença el patrocini. Per aquest motiu, apareix la figura del conseller delegat, el representant del Superior General dels MSSCC, càrrec que és exercit pel P. Ramon Ballester fins al gener del 2000. També hi ha canvis al Consell de Redacció, que és integrat ara per Miquel Duran Ordina, Gabriel Janer Manila, Damià Ferrà-Ponç, Joan Miralles i Monserrat i el P. Jaume Reynés. No faltaren tampoc inci-

dents com el que s'esdevingué per causa de l'editorial sobre la presumpta dimissió del bisbe Rafael (vegeu novament l'article de Mn. Llabrés, pàg. 6). Per aquest motiu, Damià Ferrà-Ponç fou nomenat nou cap de redacció. El 1973, un altre bescanvi situa Josep M. Llompart i Pere-Joan Llabrés al capdavant de la redacció.

En aquests anys, els números no presenten una unitat especial; hom arplega els treballs que arriben a la redacció, mentre siguin de qualitat. Això fa que *Lluc* sigui, certament, molt variada. De tota manera, generalment, un dels articles sol esser el motiu de la portada. Destacaríem dues seccions: «La ciutat dels llibres», que fa una repassada a l'actualitat bibliogràfica illenca i catalana, i «La rosa dels vents», que fa el mateix amb la realitat cívica, cultural i religiosa.

5. Quarta etapa (gener de 1974-desembre de 1986)

És el període en què l'Obra Cultural Balear, mitjançant un contracte privat amb els Missioners dels Sagrats Cors, se'n fa càrrec de l'edició i l'administració, mentre que la congregació en conserva la titularitat. La dimensió religiosa s'expressa a la secció «Església nostra», que ve de l'etapa anterior.

Pels editorials i els números monogràfics, hom pot veure com *Lluc* s'obre a un amplí ventall temàtic de gran interès. Ja un article d'abril de 1972 (núm. 613), de Damià Ferrà-Ponç i Ramon Ballester, havia endevinat aquest camí: «*Lluc* és una revista cultural. Però volem rompre d'una vegada per sempre amb la vella i confusional identificació: cultura-literatura. A Mallorca hem patit el desenfocament de muntar una cultura reduïda a la cleda literària. I encara dins aquesta a un lirisme endolcit i aproblemàtic. Les conseqüències d'aquesta visió asocial de la cultura han estat greus. Nosaltres usarem aquí el terme *cultura* en el seu sentit actual: plantejament crític de la realitat a tots els nivells». Amb aquest esperit, la revista acompanya les esperances suscitades per l'agonia de la dictadura i per les primeres passes de la democràcia. Des d'un punt de vista tècnic, s'ha d'esmentar també el progressiu millorament de la presentació, particularment de les portades.

Els números monogràfics es converteixen en una nota característica de *Lluc*, una eina que li ha donat força prestigi. D'altra banda, el 1978 la periodicitat passa a esser bimestral, fins avui, excepte el 1986, que fou mensual.

Finalment, el novembre-desembre de 1985 és nomenat cap de redacció Climent Picornell.

Per recobrar un mitjà de comunicació propi del santuari de Lluc, com *Lluc* ho havia estat en els orígens, el 1978 surt *Comunicació-Lluc*, com a suplement de la revista: «*Comunicació-Lluc* voldria esser un informatiu del santuari de la Reina de l'Illa, amb cròniques del que s'esdevé a Lluc i del que s'esdevé a l'escolania i al seu col·legi. Però no únicament amb aquestes cròniques. Hem triat aquest títol, *Comunicació-Lluc*, perquè el nostre santuari té també un missatge ell mateix, i aquestes pàgines el volen acollir i encobeir (núm. 1, gener-febrer-març 1978, pàg. 2). Des d'aleshores, *Comunicació-Lluc* s'envia, de franc, amb *Lluc*, tres vegades per any.

Us oferim un tast dels números d'aquesta rica etapa, perquè en constateu el ventall temàtic: «Eleccions, apertura, absentisme» (núm. 639, juliol-agost 1974), «Estatut del 31, Estatut per avui» (núm. 656, febrer 1976), «La dona: de la submissió a la lluita» (núm. 681, setembre-octubre 1978),

«Homenatge a Miró» (núm. 680, juliol-agost 1978), «Els Països catalans, ara» (núm. 688, novembre-desembre 1979), «100 anys de la Institució Mallorquina d'Ensenyament» (núm. 693, setembre-octubre 1980), i «Mitjans de comunicació» (núm. 712, novembre-desembre 1984).

6. Cinquena etapa (des de gener de 1987)

A començament de 1987 es trenca el contracte entre l'Obra Cultural Balear i la congregació, de manera que aquesta recobra l'edició de la revista. De llavors ençà, l'Obra Cultural Balear edita una revista pròpia, *El Mirall*, que, com és lògic, comparteix col·laboradors amb *Lluc*.

L'editorial del primer número d'aquesta nova etapa es titula *Fidelitat*; amb això, es vol insistir que la revista no es desdii per res de la lluita per la nostra identitat nacional i cultural: «Som conscients que l'empenta i la difusió de *Lluc* com a portaveu de la cultura de Mallorca i de les altres Illes dins els altres països catalans, i més enllà de les nostres fronteres lingüístiques, és mèrit també de la gestió, duita a terme amb tant d'encert aquests darrers anys, per l'Obra Cultural Balear. Estam orgullosos tots els qui hi hem col·laborat, i hi volem col·laborar encara, d'haver prestat un servei al nostre poble que ja registra la nostra història. Només ens resta mantenir la fidelitat a aquesta tasca brillant i coratjosa. Endavant!».

La periodicitat es manté bimestral i els monogràfics continuen com a nota característica dels números. Figuren com a directors Bartomeu Suau Togores, ja esmentat, fins al desembre de 1991; Mn. Pere-Joan Llabrés i Martorell, del gener de 1992 al desembre de 1993, i Damià Pons i Pons, entre el gener de 1994 i el desembre de 1999. El gener de 2000 es crea un consell de direcció, per agilitar la revista i dirigir-la més col·legialment. El qui signa aquest treball substitueix el P. Ramon Ballester com a conseller delegat, Antoni Marimon Riutort assumeix la direcció, Catalina Sureda Vallespir és nomenada cap de redacció —la primera dona que ocupa aquest càrrec— i Mn. Nadal Bernat, ajudant de cap de redacció. Es tracta d'una generació jove, provinent dels cos de redactors de la *Gran Enciclopèdia de Mallorca* i de la Pastoral Universitària (Mn. Bernat), que compta amb l'assessorament del Consell de Redacció, format per veterans en la lluita per la nostra terra.

En aquesta etapa, venturosament encara no finida, dos premis han honorat la nostra revista: el 1993, el premi Francesc de Borja Moll de l'Obra Cultural Balear, amb motiu dels vint-i-cinc anys de publicació de *Lluc* íntegrament en català, i el 1999, el premi Miquel Duran Saurina de l'Obra Cultural d'Inca, per la contribució a la cultura de Mallorca.

Els números publicats en aquest període demostren que, pel fet d'haver-se deslligat de l'Obra Cultural Balear, *Lluc* no ha perdut sentit crític ni obertura a la problemàtica social de les terres de parla catalana. Vet-ne aquí una mostra: «Els marginats» (núm. 743, març-abril 1988) i «La Inquisició a Mallorca. V centenari» (núm. 745, juliol-agost de 1988). També hem d'esmentar el número dedicat als vint-i-cinc anys d'edició en català (núm. 777, novembre-desembre de 1993). ■

*P. Gabriel Seguí i Trobat, msscc,
conseller delegat de la revista Lluc*